

Nieuw begane grond

Legenda

10.1.b Wob

Concept vervallen

GEBOUW C | begane grond

schaal 1 : 200

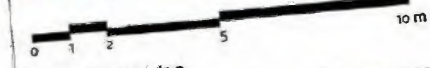
Bestaand
1e verdieping

Legenda

10.1.b Wob

GEBOUW C | 1e verdieping

schaal 1 : 200

Nieuw 1e verdieping

Léenda

10.1.b Wob

Concept vervallen

GEBOUW C | 1e verdieping

0 1 2 3 4 5 10 m

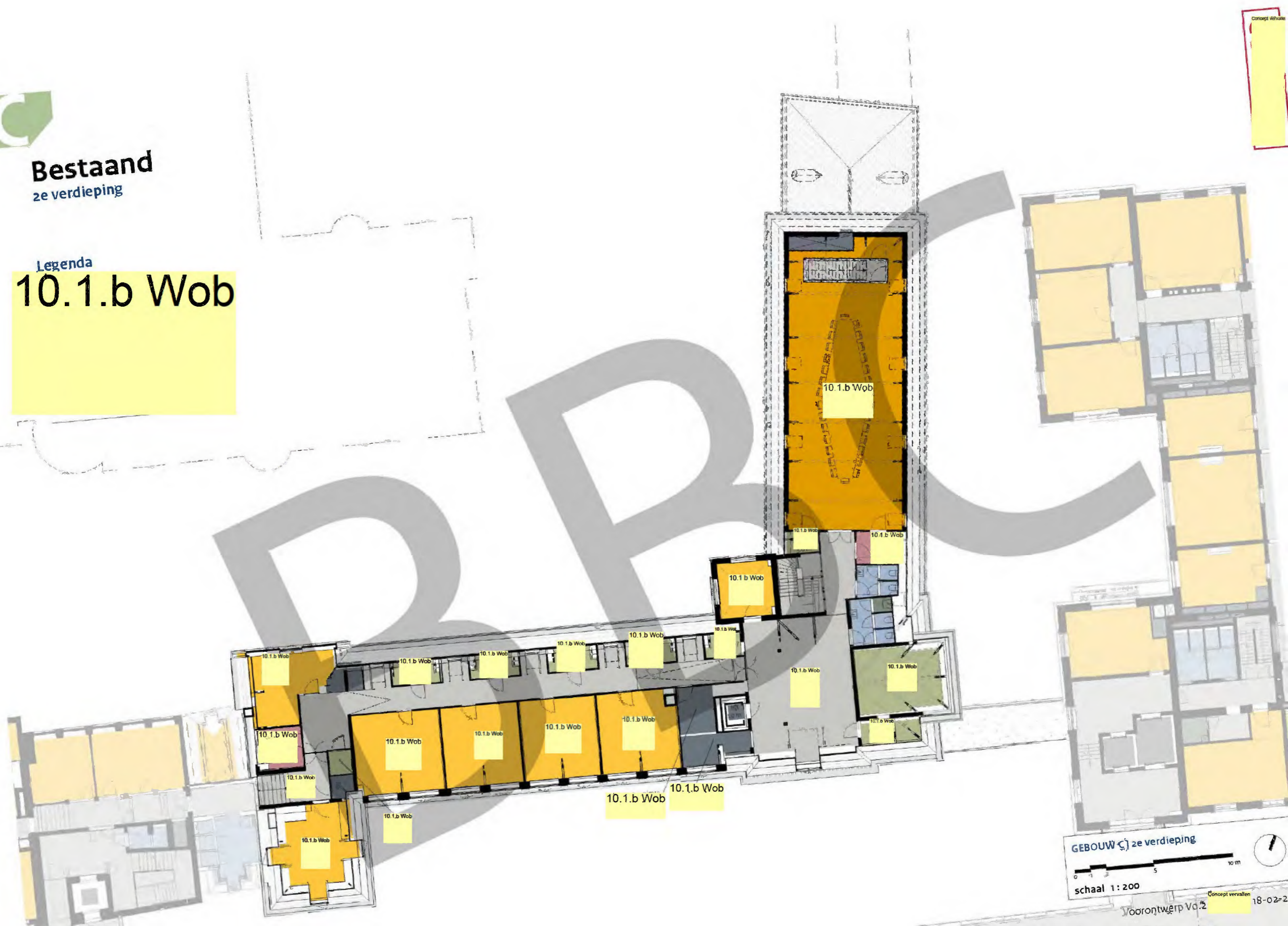
schaal 1 : 200

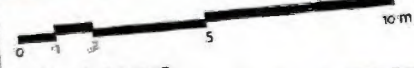
Bestaand
2e verdieping

Legenda

10.1.b Wob

GEBOUW C) 2e verdieping

schaal 1:200

Nieuw
2e verdieping

Legenda

10.1.b Wob

GEBOUW C | 2e verdieping

schaal 1:200

Voorontwerp Vo. 2

18-02-2

Bestaand
dakaanzicht

Legenda

10.1.b Wob

GEBOUW C | dakaanzicht

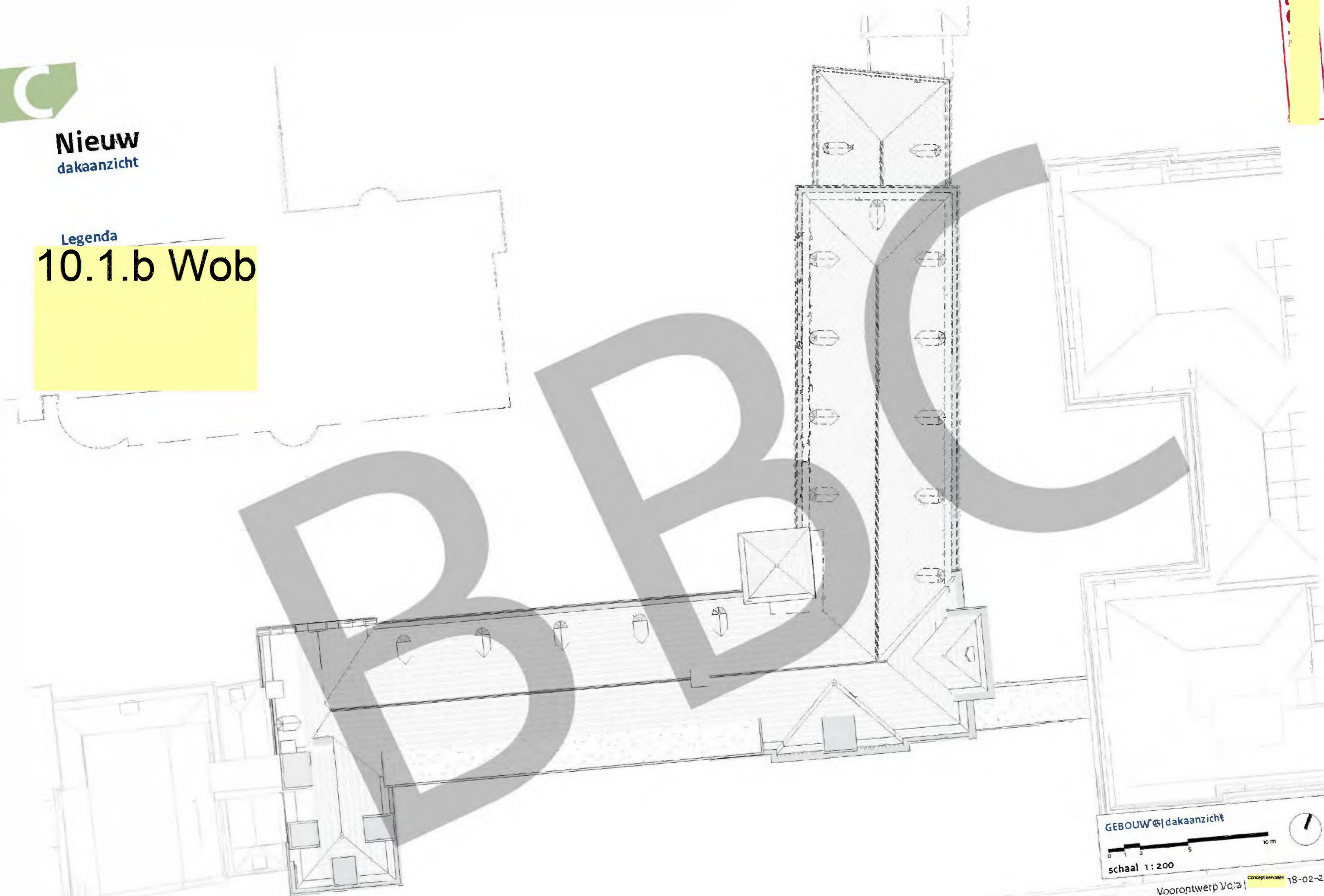
schaal 1:200

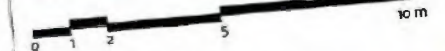
Nieuw
dakaanzicht

Legenda

10.1.b Wob

GEBOUW@dakaanzicht

schaal 1:200

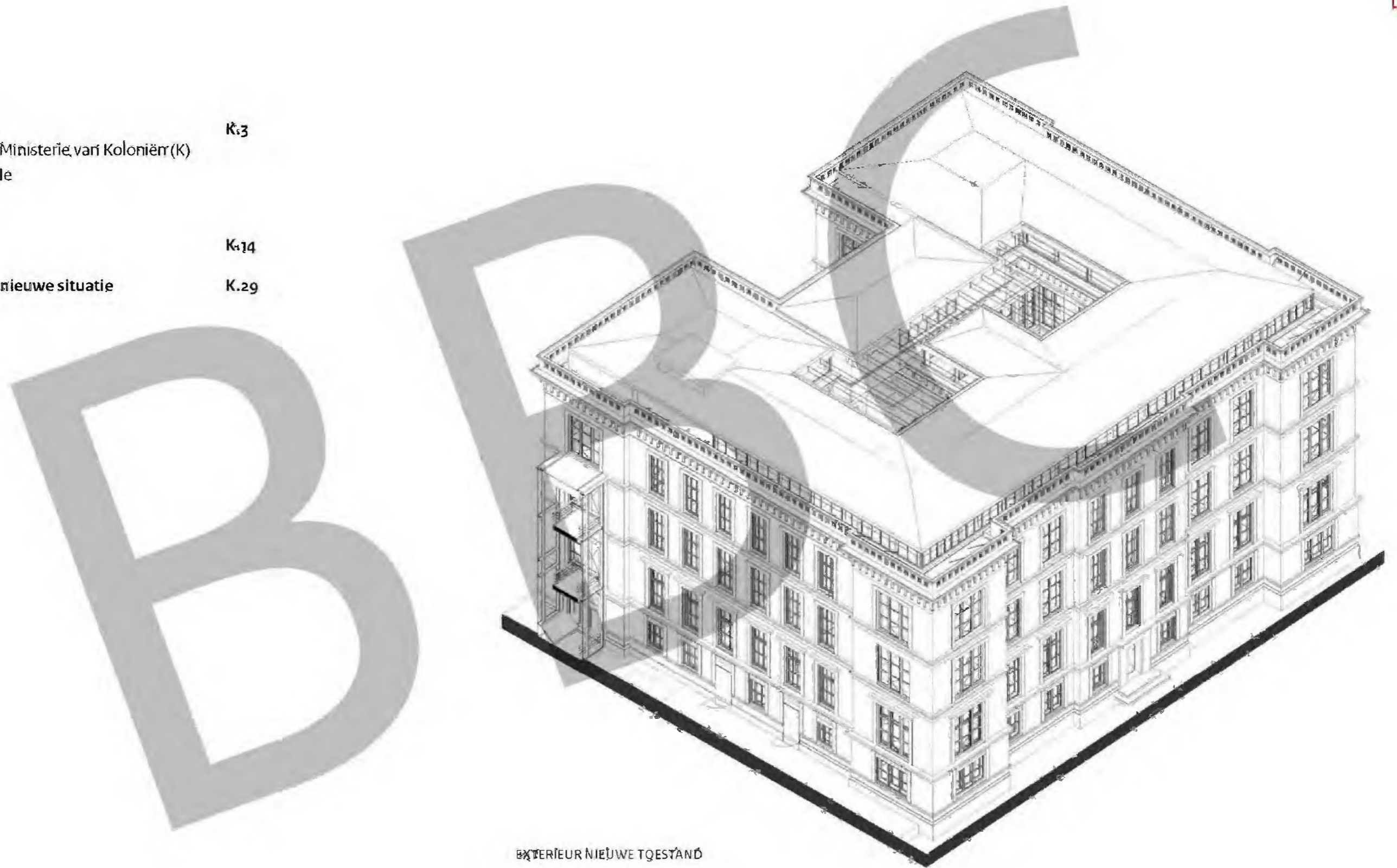
VOORONTWERP GEBOUW K

Vo.2 | concept 18 februari 2021

Inhoudsopgave

Renovatievisie	K.3
Geschiedenis voormalig Ministerie van Koloniën (K)	
Cultuurhistorische waarde	
Renovatievisie	
Verbetervoorstellen	K.14
Tekeningen bestaande en nieuwe situatie	K.29

EXTERIEUR NIEUWE TOESTAND

BBC

RENOVATIEVISIE

Geschiedenis voormalig Ministerie van Koloniën (K)

Voorgeschiedenis	Ontwerp en bouw	Uitbreidingen en aanpassingen
1848 Ontwerp door Johannes Craner voor Ministerie van Koloniën, Hoge Raad en Ministerie van Justitie als westwand van het Plein (niet uitgevoerd).	1858 1 ^e ontwerp Rose voor Koloniën, Hoge Raad en Justitie als drie losstaande gebouwen. De Ministeries liggen aan het Plein, de Hoge Raad springt naar achteren. Entrees op de 1 ^e verdieping, via bordestappen. E-vormige plattegrond Justitie, drie bouwlagen met vierde laag t.p.v. hoekrisalieten. Gevel uit te voeren in zandsteen en hardsteen.	1883 1 ^e uitbreiding (waarschijnlijk door Cornelis H. Peters (1847-1932), hoofd Bureau Nieuwbouw en Restauratie van de Dienst Landsgebouwen).
	11 februari 1859 Bestekplan gereed voor Koloniën, met entree op maaiveld, interne staatsie-trappen vier volledige bouwlagen.	1891-1899 2 ^e uitbreiding (vermoedelijk door Daniël E.C. Knuttel (1857-1926), Rijksbouwmeester van de Dienst Landsgebouwen in het Tweede District): twee extra paviljoens worden toegevoegd aan achterzijde.
		1915-1916 Laatste uitbreiding (door Henricus Th. Teeuwisse (1880-1960), adjunct-Rijksbouwmeester van de Dienst Landsgebouwen in het Tweede District: gebouw C van de Tweede Kamer (zie verder Uitbreiding Koloniën).

1858 EERSTE PLAN ROSE

1859 DEFINITIEF PLAN ROSE

1912 GEREALISEERD: KOLONIËN EN HOGE RAAD VOLGENS ONTWERP ROSE, JUSTITIE VOLGENS ONTWERP PETERS

2012 HUIDIGE TOESTAND MET NIEUWBOUW BIJ DE BRUIN OP DE PLAATS VAN DE HOGE RAAD.

Politiek

1858 W.N. Rose (1801-1877) wordt aangesteld als hoofd van de Dienst Landsgebouwen t.b.v. grootschalige projecten: nieuwbouw Binnenhof, Koloniën, Justitie, Hoge Raad en etnografisch museum, en herstel van de Grote Zaal (nu Ridderzaal).

1867 Rose pensionneert als Landsbouwmeester, de minister benoemt geen opvolger.

Bouwactiviteiten

1 mei 1861 Oplevering als gepleisterd en geschilderd "rozerode gebouw" (De Nederlandsche Spectator, 1861)

1873 De oorspronkelijke gietijzeren schuiframen worden vervangen door houten rames.

1877 Plan t.b.v. bliksemafleiders op daken (door Jacobus Singels (1831-32)).

1883 E-vormige plattegrond wordt geslofen met een bouwvolume aan de achterzijde, (waarschijnlijk) over alle bouwlagen. Toilettaanbouw in noordwesthoek van zuidelijke binnenplaats.

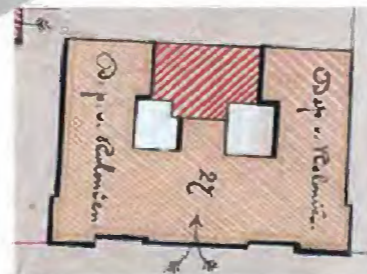
Ontwerp

1836 BAUAKADEMIE DOOR SCHINKEL

1858 EERSTE BOUWFASE VOLTOOID

1883 EERSTE UITBREIDING

Geschiedenis voormalig Ministerie van Koloniën (K)

Verbouw, renovatie en restauratie

1931 Verbouwing entreehal/trappenhuis (G.C. Bremer (1880-1949), Rijksbouwmeester).

1959 Verbouw zolder.

1959-1978 Gebruikt als afdeling van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

1979-1981 Verbouwing en restauratie (door Cees Dam (1932-) en aansluitend gebruik als onderdeel van de Tweede Kamer).

1981 Voltooiing restauratie Regentenkamer en hoekvertrekken oostzijde (door Johan P.M. Goudeau (1926), Hoofdarchitect Landelijk Bureau Rijksmonumenten).

1997-1998 Verbouwing en renovatie (door Pi B. de Bruijn (1942)) gericht op de aansluiting op nieuwbouw van gebouw N.

2006 Toevoeging bedieningspost wegwsperring zijde Grenadierspoort (door Askon Eden, hoofdarchitect RGD).

Politiek

1943-1945 Verplaatsing van het Ministerie van Koloniën naar De Voorst bij Eefde door de Duitse bezetter.

1956 Ministerie van Koloniën wordt Ministerie van Overzeesche Gebiedsdelen.

1957 Ministerie van Overzeesche Gebiedsdelen wordt Ministerie van Zaken Overzee.

Bouwactiviteiten

1915-1916 Doorbraak in achtergevel en trapje t.b.v. verbinding met gebouw C/Uitbreiding Koloniën door loopgang op 1ste verdieping met ondergelegen doortrit. Verlagen vloerniveau zuidelijke paviljoen en plaatsing ketels centrale verwarmingsinstallatie.

1931 Sloop hoofdtrap, dichtleggen vide boven entreehal, plaatsing nieuwe lift en bordstrap. Nieuw teakhouten kozijn op trap.

In entreehal, aanhefen marmeren lambriseringen en vloeren. Toevoeging van toilet aanbouwen op beide binnenplaatsen. Vervanging van de houten buitenramen van buitengevels door staal.

1959 Verbouw zolder. Noordelijke binnenplaats aanbouw begane grond noordwesthoek. Verwijderen gietijzeren zuiltjes naast en kroonlijsten boven de vensteropeningen.

1979 Verbetering veiligheidsvoorzieningen en sanitair. Toevoegen 2 extra trappenhuizen met naastgelegen sanitair. Plaatsen brandscheidingspuien.

1981 Reconstructie binnenafwerkingen Regentenkamer en hoekvertrekken o.b.v. kleuronderzoek. Reconstructie afwerking exterieur o.b.v. kleuronderzoek: licht rozé-grijze gevels met donkerrode details.

1988 Verbouw dakverdieping met huidige Tractiekamer: ophogen middegedeelte dak noordzijde.

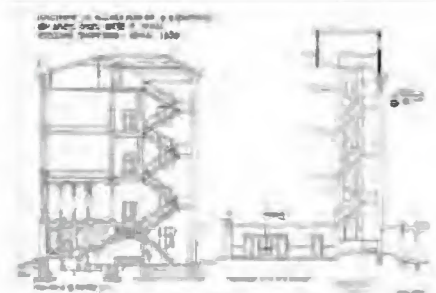
1992 Bouw loopbruggen t.p.v. Zuidelijk paviljoen over drie bodwlagen. Aanleg kelder en plaatsen dubbele lift in zuidelijk paviljoen. Overkappen binnenplaatsen met beglaasde kappen. Aanpassen kleurstelling exterieur tot huidige toestand.

Vervangen stalen buitengevelvensters door houten kozijnen met dubbelglas.

1997 Modernisering van alle installaties incl. Systeem plafonds. Vervanging lift (uit 1935) in centrale schacht.

2006 Realiseren separate ruimte op begane grond noordgevel, aanpassing raam naar doorgang met deur.

Ohtwerp

1931 AANPASNING TRAPPENHUIS

1931 VIDE DICHTGELEGD

1939 REGENTENKAMER

Geschiedenis voormalig Ministerie van Koloniën (K)

Architect en ingenieur Rose ontwierp met het Ministerie van Koloniën een gebouw dat vooruitstrevend en vernieuwend was, zowel in stijl als wat betreft bouwtechniek. Hij koos, net als bij zijn eerdere ontwerpen, voor een eclectische architectuur die verschillende historische stijlen combineerde. Hierdoor had hij de vrijheid om een passende verschijningsvorm te kiezen die aansloot bij de gevraagde functie. Voor Koloniën gebruikte Rose een combinatie van Schinkels neoclassicisme en elementen uit de romaanse bouwkunst, in Duitsland bekend als de Rundbogenstil.

Het gebouw is strikt symmetrisch opgebouwd gezien vanaf het Plein, met een partefre en drie volledige bouwlagen waarvan de begane/1e verdieping wat verbijzonderd is in in- en exterieur. De voorgevel heeft hoekrisalieten en een middensaliet met centraal daarin de hoofdentree. In de gevels wordt de horizontaliteit benadrukt door geprofileerde cordonlijsten en een nadrukkelijke kroonlijst met consoles en geen balustrade.

De royale externe bordestrap uit het eerdere - meer classicistische - ontwerp werd in een laat stadium vervangen door een interne trap met een voordeur op maaiveld. Vermoedelijk gebeurde dit vanwege de hoge kosten van de hardstenen bordestrap.

Overtuigd van de mogelijkheden voor het gebruik van gietijzer, paste Rose dit materiaal breed toe in het gebouw, zowel decoratief als constructief: als kozijnen en ramen, voor de ornamentiek van de omlijstingen, consoles, daklijst en cordonlijsten, als draagstructuur van het dak en in de zuilen boven de entree, op hun beurt uitgebreid versierd in gietijzer.

De kozijnen waren dubbel uitgevoerd met draairamen buiten en schuiframen binnen. Alle muren waren uitgevoerd als spouwmuren. Gebruikmakend van de spouwen introduceerde Rose nieuwe oplossingen voor installaties: verborgen hemelwaterafvoeren en een door stoomkracht aangedreven gecombineerd systeem voor verwarming en ventilatie met verticale kanalen in de spouwmuren. Veel van de technische innovaties bleken echter in de praktijk niet of onvoldoende te functioneren.

De geïntegreerde verwarming en ventilatie bleken onvoldoende warmte te leveren en werden vervangen door kachels, waarvoor schoorstenen werden aangebracht. De hemelwaterafvoeren werden na verstoppingen alsnog naar buiten verplaatst. De gietijzeren kozijnen werden vervangen door houten exemplaren (in 1873).

Uitbreidingen in 1883 (waarschijnlijk door C.H. Reters) en tussen 1891 en '99 (vermoedelijk door D.E.C. Knuttel) volgden de hoofdopzet van Rose voor plattegrond en gevels. Tijdens de eerste uitbreiding werd het E-vormige plan gesloten waardoor twee binnenplaatsen ontstonden. De routing in het gebouw, geheel gericht op de hoofdentree aan het Plein met de majestueuze staatsieftap naar de begane/1e verdieping bleef echter ongewijzigd. Wel werden de circulatieruimten in de uitbreidingen door ruimtegebrek een stuk krapper uitgevoerd dan de royale gangen van de eerste bouwfasen.

De uitbreiding in 1883 betekende ook het begin van aanpassingen aan (lees verkleiningen van) de binnenplaatsen: de nieuwe gangen liggen in de binnenplaatsen. Ook verscheen er een eerste aanbouw.

In 1895 kreeg het gebouw zijn huidige grondvorm, met twee uitbreidingen aan de Binnehofzijde. Ook toen werd de interne routing niet gewijzigd. De uitbreiding met een vrijstaand gebouw aan de zijde van het Binnenhof (1915-16, door H.Th. Teeuwisse) veranderde hier niets wezenlijks aan. Koloniën werd met een verbindingsgang op de eerste verdieping verbonden met het nieuwe gebouw. Wel bleef er een groot verschil in vloerhoogte en met name door het enorme contrast in architectuurstijl ontstond er geen eenheid.

Ook bij de verbouwing in de jaren '30 waarbij entree en trappenhuis grondig werden gewijzigd en een lift werd toegevoegd bleef het routingsprincipe bestaan, en daarmee het duidelijke onderscheid tussen voor- en achterzijde, en begane grond en verdiepingen. Plus de noodzaak om altijd om één van de binnenhoven heen te lopen om van de voor- naar de achterzijde te komen en vice versa.

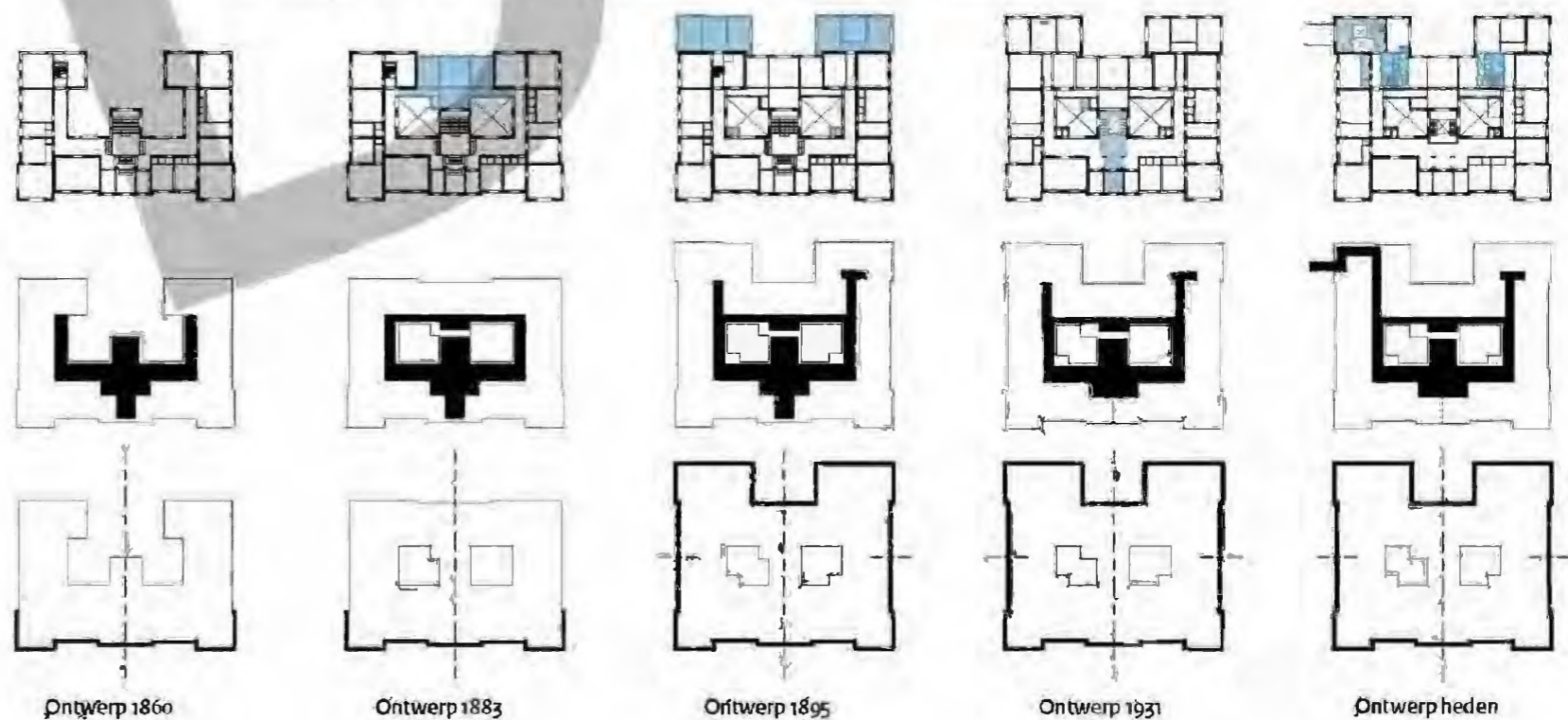
In 1988 werden naast een renovatie die vooral veiligheids- en sanitaire voorzieningen betrof op basis van kleuronderzoek de binnenafwerkingen van de Regentenkamer en de twee hoekvertrekken aan de voorgevel op de 1e verdieping gerestaureerd.

In de grootschalige renovatie van de Tweede Kamer in 1992 (door Pi de Bruin) werd Koloniën als gebouw K verbonden met het nieuwe gebouw N via loopbruggen in de zijgevel over 3 bouwlagen. Ofschoon strategisch geplaatst heeft deze verbinding, mede door de hoogteverschillen tussen de nieuwbouw N en gebouw K het karakter van een achteringang. De situering van twee liften maakte de verbouwing van de dakverdieping noodzakelijk t.b.v. de liftmachinekamer.

Het realiseren van de fractiekamer tastte de integriteit van de oorspronkelijke kapconstructie verder aan. De binnenplaatsen veranderden door een glazen overkapping in (niet gebruikte) binnenruimten.

De voor het beeld en het karakter van het gebouw meest ingrijpende aanpassingen werden echter gevormd door het vervangen van de stalen ramen (uit de jaren '30) door veel grover gedetailleerder exemplaren met dubbelglas, en de modernisering van alle installaties met de toevoeging van systeemplafonds, plafondkopen, etc.

BOVEN: PLATTEGROND,
MIDDEN: VERKEERSRUIMTE,
ONDER: STRUCTUUR

Gebouw K

Historische beelden

DOORSPRONKELIJK ONTWERP PLEINGEVEL (TEKENING 1858)

KARIKATUUR, GEPUBLICEERD NA OPLEVERING KOLONJEN (1861)

REGENTENKAMER (FOTO 1939)

PLEIN (FOTO 1926)

Gebouw K

Huidige situatie

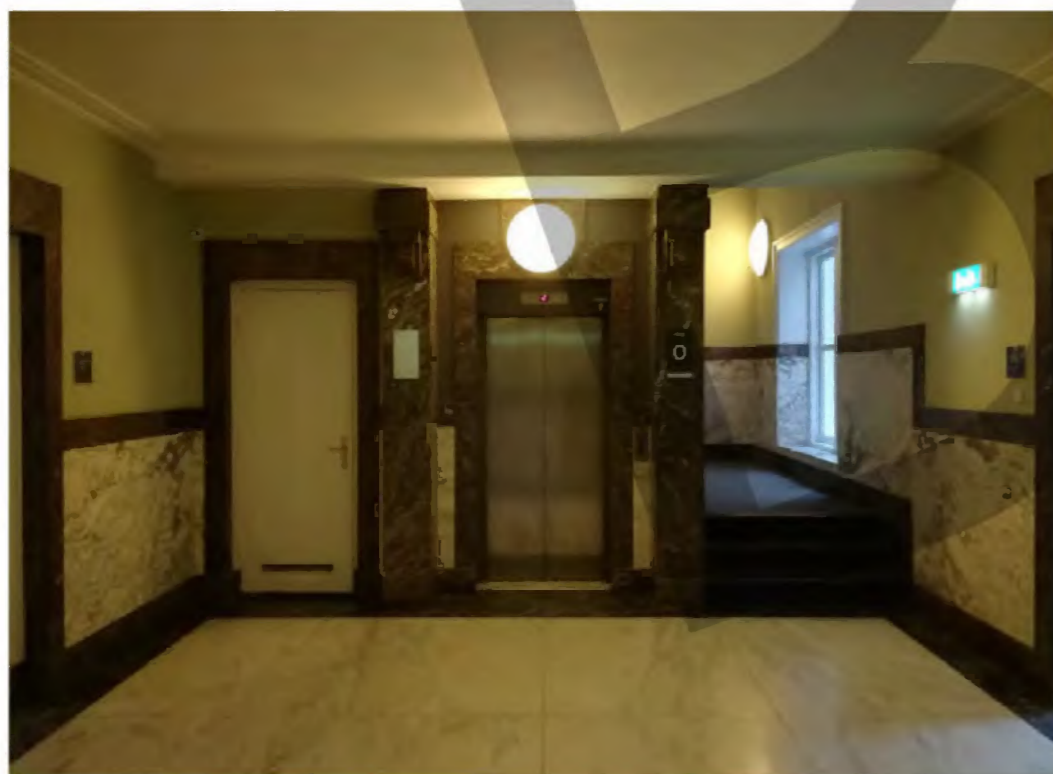
GANG, BEGANE GROND

ATRIUM ZUID

REGENTENKAMER, 1^E VERDIEPING

TRAPHAL, BEGANE GROND

GIETIJZEREN KOLOM MEN, 1^E VERDIEPING

VOORMALIGE FRAC TIEKAMER, ZOLDER

Cultuurhistorische waarde

Demarcatie (De Fabryck, 2012)

Concept vervallen

BEGANE GROND

1e VERDIEPING

2e VERDIEPING

3e VERDIEPING

4e VERDIEPING

Bron: Demarcatierapport Binnenhofcomplex Tweede Kamer Der Staten-Generaal; Gebouw K: Voormalig Ministerie van Koloniën - Bouwgeschiedenis, De Fabryck (2012)

Bij de demarcatie is in de eerste plaats gelet op de historiciteit van het, maar daarnaast ook op zijn architectuurhistorische waarde en cultuurhistorische betekenis.

De eerste drie bouwfasen tot voltooiing van het gebouw (1860/1883/1895) worden hoog gewaardeerd, de daarop volgende aanpassingen worden gekenmerkt als 'geen bijzonderheden'. Uitzondering is de marmeren afwerking van de entreehal, op de begane grond uit 1931.

Op de volgende pagina volgt aanvullend onderzoek uit 2019. Dat onderzoek hanteert een andere kleurcodering, ter vergelijking:

Rood (Fabryck)
= Blauw (Polderman) - 'hoog'

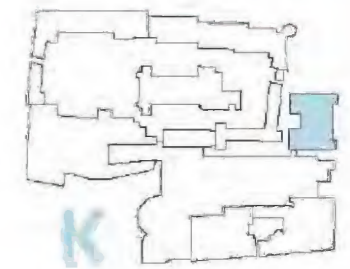
Oranje (Fabryck)
= Groen (Polderman) - 'positief'

Groen (Fabryck)
= Geel (Polderman) - 'indifferent'

- stilstaar, altijd afbliven
- pas op, eerst overleg noodzakelijk
- doorgaar, geen bijzonderheden
- ▲ plafond - linkerhelft onderplafond; rechterhelft balklaag
- ▼ vloer

Cultuurhistorische waarde

Demarcatie (Bureau Polderman, 2019)

Concept vervallen

BEGANEGROND

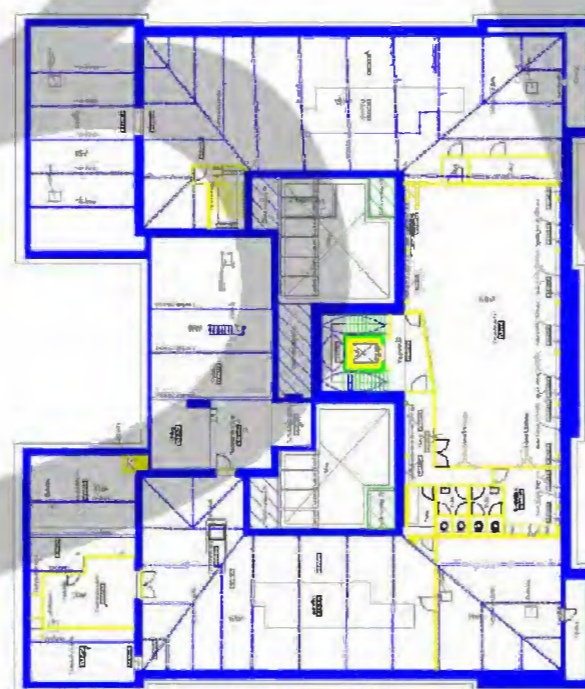
1e VERDIEPING

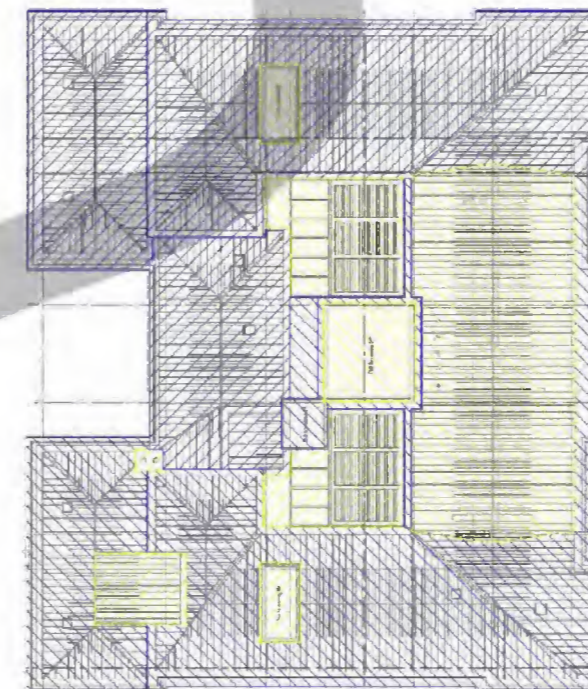
2e VERDIEPING

3e VERDIEPING

4e VERDIEPING

DAKAANZICHT

Bron: Demarcatierapport Binnenhofcomplex Tweede Kamer Der Staten-Generaal, Gebouw K: Voormalig Ministerie van Koloniën - Bouwgeschiedenis, De Fabryck (2012)

In 2019 is er door Bureau Polderman een aanvullend 'hotspot-onderzoek' verricht, bedoeld om uitgebreider bouwhistorisch onderzoek te doen op de locaties waar ingegrepen gaat worden. Dit onderzoek trekt op enkele punten andere conclusies dan De Fabryck.

Polderman ontleent de cultuurhistorische waardering vrij rechtstreeks aan de datering, terwijl De Fabryck ook de architectuurhistorische waarde mee laat wegen.

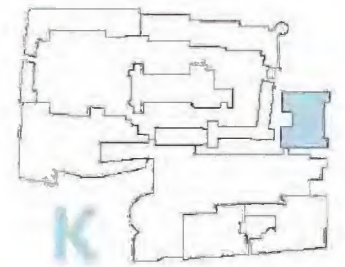
Zo waardeert de Fabryck de centrale betontrap uit 1931 als 'geen bijzonderheden', terwijl Polderman deze markeert als 'positieve cultuurhistorische waarde'. En Polderman waardeert alle resterende plafonds uit de eerste drie bouwfases als 'hoog', terwijl De Fabryck dat alleen doet met de rijk gedecoreerde plafonds, de eenvoudige plafonds worden alleen gekenmerkt als 'overleg noodzakelijk bij ingrijpen' - te vergelijken met 'positieve monument-waarde'.

Beide rapporten dienen als leidraad bij het ontwerp.

- Hogé cultuurhistorische waarde
- Positieve cultuurhistorische waarde
- Indifferente cultuurhistorische waarde
- Cultuurhistorische waarde onbekend
- Vloerveld
- Plafondveld
- Wand/diaphragm

Cultuurhistorische waarde

Hierarchie

BEGANEGROND

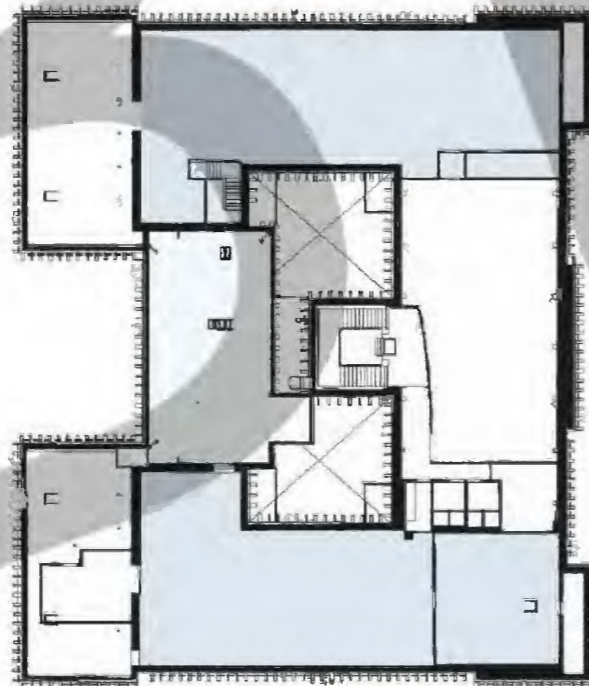
1e VERDIEPING

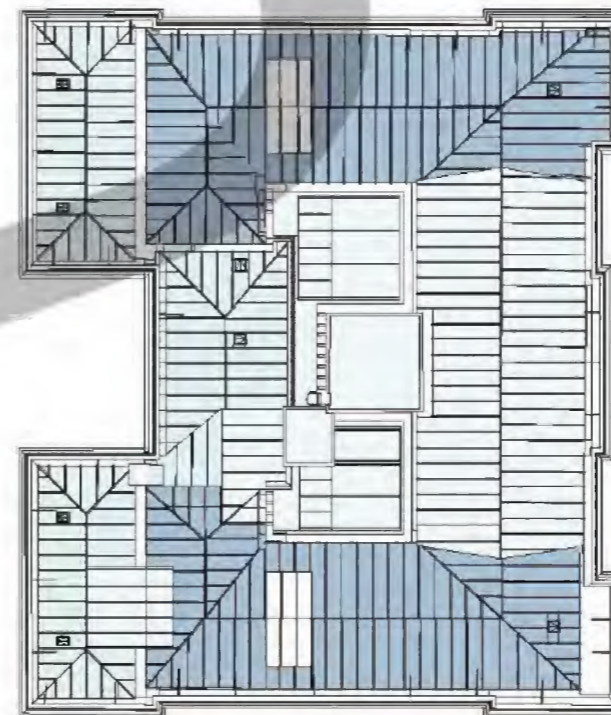
2e VERDIEPING

3e VERDIEPING

4e VERDIEPING

DAKAANZICHT

Met behulp van de voorgaande onderzoeken en aangevuld met eigen waarneming en onderzoek is op ruimteniveau door WDJIA een waardering van de architectuur opgesteld. Deze is hiernaast weergegeven in een vereenvoudigde, grafische weergave, waarbij de waardering de zwaarte van de kleur volgt. Hoe donkerder de kleur, hoe hoger de waardering.

Deze categorisering middels kleuren is specifiek voor het onderhavige gebouw en niet uitwisselbaar of vergelijkbaar met de categorisering van de andere gebouwen. De waardering betreft de huidige toestand.

Samengevat zitten de belangrijkste architectonische kwaliteiten naast de algehele opzet (plattegrond) van het gebouw vooral in de oorspronkelijk meest belangrijke en representatieve ruimten. Vanaf de oorspronkelijke hoofdentree aan het Plein zijn dat de hal, trappenhuis, gang eerste verdieping (bel-etage) en de aldaar gelegen Regentenkamer en hoekkamers.

RENVOOFWAARDERING: HOE DONKERER, HOE HOGER GEWAARDEERD

Renovatievisie

Algemeen

Het gebouw zal zijn kantoorfunctie voor voornamelijk Kamerfracties behouden. De voor kantoren beschikbare oppervlakte zal worden geoptimaliseerd en daarnaast uitgebreid door de dakverdieping en nu voornamelijk met installaties - te vernieuwen en grotendeels in te richten als kantoorruimte. De opgave bestaat daarmee vooral uit het realiseren van comfortabele en goed geoutilleerde kantoorruimtes, grotendeels in de huidige indeling, en het realiseren van de daarbij behorende voorzieningen.

In aanvulling hierop wordt voor een verbeterde routing, oriëntatie en daglichttoetreding in het gebouw het gebouwhart, met de twee atria en de centrale trap, gewijzigd. De centrale liftschacht uit 1931 wordt daarbij verwijderd. Op de positie van de lift komt op de 1^e en 2^e verdieping loopbruggen die voor en achterzijde, voor het eerst, direct met elkaar verbinden*. Samen met het opwaarderen van de atria wordt een aangenaam, licht en overzichtelijk nieuw hart in het gebouw gecreëerd. Met het terugbrengen van de oorspronkelijke vide direct achter de toegang voordeur aan het Plein wordt de oorspronkelijke ruimtelijkheid van de hoofdentree in herinnering geroepen. Hiermee wordt de hoofdas in het verlengde van de voordeur doorgetrokken tot de toegang naar de 'groene gracht' aan de achterzijde van het gebouw.

Ofschoon in een aantal bouwfases flink aangepast en gerenoveerd zijn Rose's ontwerp en ideeën van en over het gebouw op veel punten nog aanwezig hoewel niet overal zichtbaar. Op hoofdlijnen geldt dat voor het bouwvolume, de symmetrische hoofdopzet met een verbijzonderde beletage de gevelindelingen en (fragmentarisch) de dakvormen. Daarnaast geldt het voor fragmenten van oorspronkelijke detaillering en materiaalgebruik, bijv. de gietijzeren kolommen op de 1^e verdieping, de ijzeren vloerbalken en dakspanten.

De renovatie-aanpak is erop gericht om de oorspronkelijke hoofdstructuur van Koloniën weer zichtbaar te maken, de nog aanwezige monumentale kwaliteiten zo veel mogelijk te bewaren en voor nieuwe ingrepen

en aanpassingen het oorspronkelijk ontwerp als inspiratie te gebruiken.

De buitengevel blijft intact, en wordt waar nodig bouwkundig hersteld en geconserveerd. Dit geldt ook voor de monumentale delen van het interieur. Aan de hand van het kleurhistorisch onderzoek worden de historische interieurkleuren wellicht opnieuw toegepast.

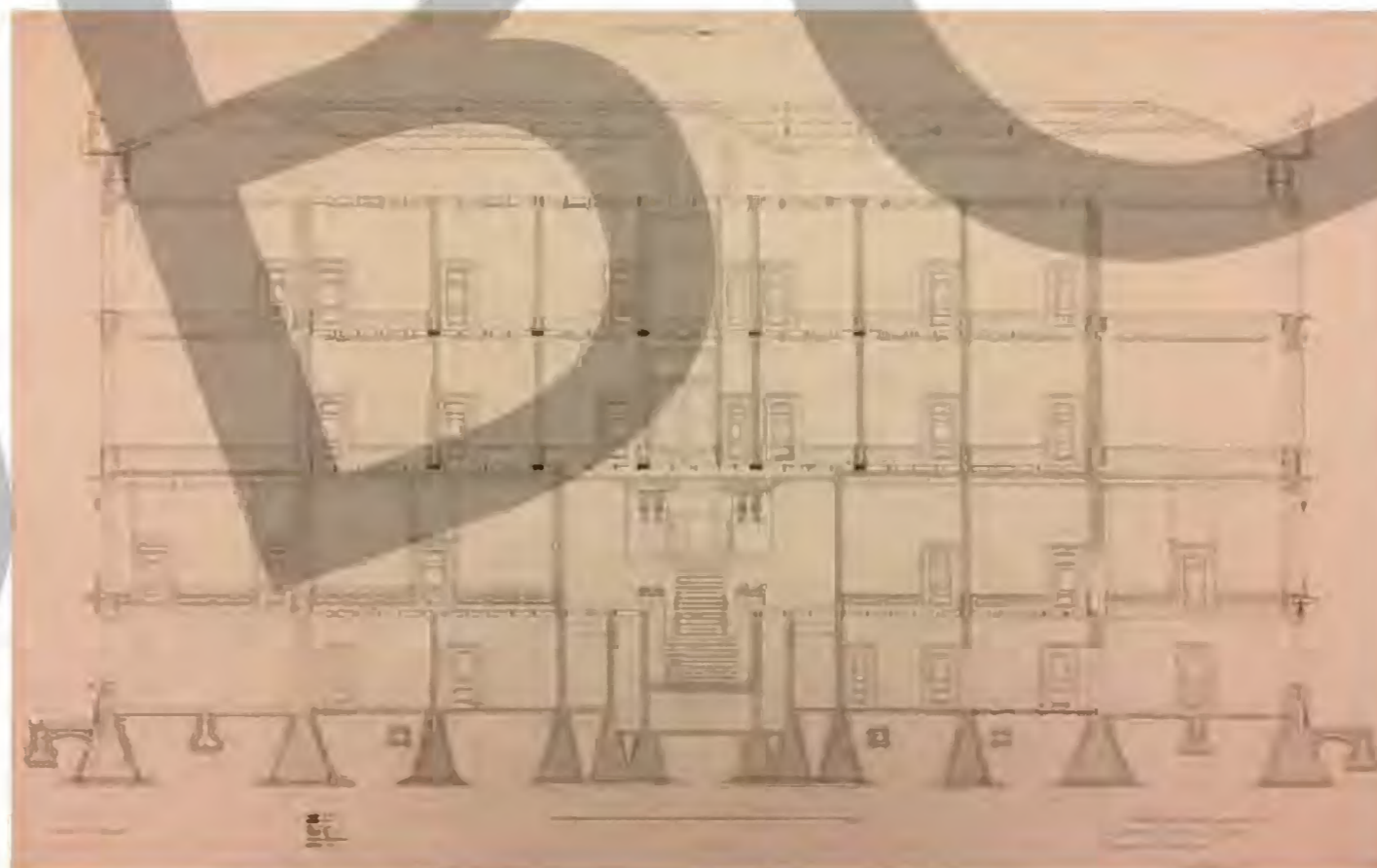
* Rose ontwierp tegelijk met het Ministerie van Koloniën ook een nooit gerealiseerd plan voor Justitie. De interne routing daarvan is als inspiratie gebruikt voor de nieuwe interne routing in gebouw K.

Een nieuw dak

De grootste ingreep in het gebouw is het verhogen van het dak om daar onder extra kantoorruimte te creëren. Dit betekent dat het huidige en nog maar deels oorspronkelijke daklandschap vervangen wordt door een nieuw dak. Het nieuwe dak echoot de oorspronkelijke kapvormen, maar in verhoogde positie. De hoge, gedecoreerde attiek rondom onttrekt een groot deel van het nieuwe dak aan het zicht, zodat dit pas vanaf ca. 50 meter afstand zichtbaar wordt. Door de nieuwe kantoorvloer onder het dak te verhogen ontstaat er uitzicht door de openingen in de attiek en wordt het bovendien mogelijk installaties te distribueren over het gehele gebouw.

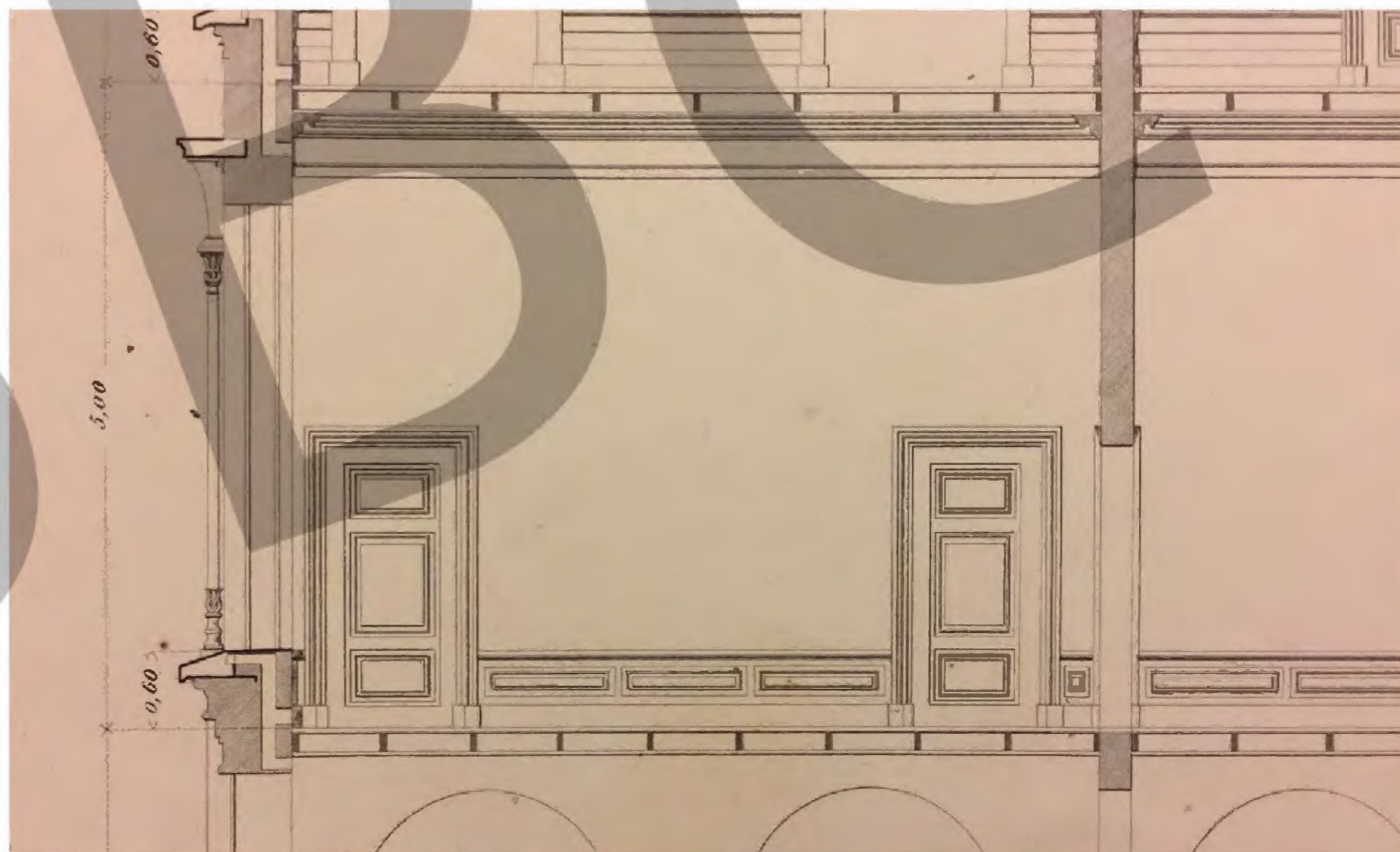
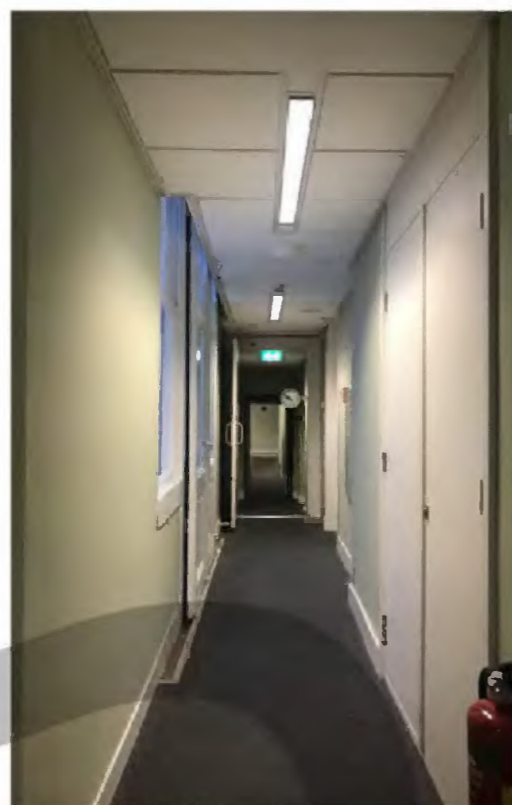
De nog aanwezige oorspronkelijke ijzeren spanten zullen, ook daadwerkelijk constructief, worden verwerkt in de nieuwe dakkap als herinnering aan de bouwhistorie van het gebouw en zijn vooruitstrevende architect.

De historische verschillen in interieurafwerkingen per gebruiksfunctie blijven behouden, en worden versterkt. De zolder wordt grotendeels in gebruik genomen als kantoor, waarbij door hergebruik van de ijzeren spanten en een houten plafonduafwerking het zolderkarakter behouden blijft.

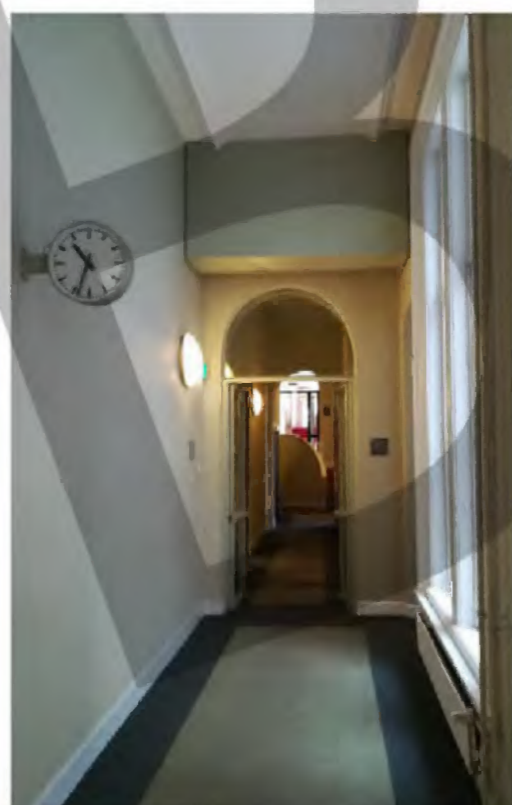

LANGSDOORSNEDÉ OORSPRONKELIJK (1859)

10.1.b Wob

10.1.b Wob

INPASSING INSTALLATIES - BESTAARD

INPASSING INSTAELATIES - OORSPRONKELIJK

10.1.b Wob

10.1.b Wob

10.1.b Wob

BBC

VERBETERVOORSTELLEN

Gebouw K

Overzicht ingrepen

- K1** Een nieuw gebouwhart
- K2** Centraal trappenhuis
- K3** Entrees en ontmoeten
- K4** Dakverdieping
- K5** Algemene voorzieningen

